

DE MUNTEN VAN DUIJS OOST-AFRIKA 1890-1916

Leopold Verbist

Duits Oost-Afrika

De Afrikaanse taart werd verdeeld op de Conferentie van Berlijn in 1884-85 en daarbij werd het gebied ten oosten van de grote meren, bestaande uit Tanganyika, Ruanda en Urundi, als kolonie toegewezen aan Duitsland, van dan af Duits Oost-Afrika genoemd. Het werd in het noorden begrensd door Brits Oost-Afrika (nu Kenya) en in het zuiden door Portugees Oost-Afrika (nu Mozambique). De hoofdstad was Dar-es-Salaam, wat "Huis van de Vrede" betekent in het Arabisch. Na de Eerste Wereldoorlog verloor Duitsland al zijn kolonies: Ruanda en Urundi werden toegewezen aan België terwijl Tanganyika deel ging uitmaken van Brits Oost-Afrika. Tanganyika werd onafhankelijk in 1961 en werd verenigd met het eiland Zanzibar (en het kleinere Pemba) in 1964. Het kreeg dan de naam Tanzania, dat een samentrekking is van Tanganyika en Zanzibar.

De Duitse kolonisatie begon met de Duitser Carl Peeters die in 1885 de Deutsch Ostafrikanische Gesellschaft oprichtte die initieel Duits Oost-Afrika bestuurde. Die gaf ook munten uit, de rupie verdeeld in 64 pesa: 1 pesa in koper en $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$, 1 en 2 rupien in zilver. Die zorgden voor continuïteit want er circuleerden vroeger reeds Indische rupies evenals de Maria-Theresiathaler. Een 2 rupienmunt verving de Maria-Theresiathaler, ongeveer even zwaar, die vanaf 1902 verboden werd. In 1891 nam de Duitse staat het bestuur zelf in handen en vanaf 1904 wijzigde de benaming op de munten naar D.O.A. (Deutsch Ostafrika) en werd de rupie verdeeld in 100 heller. De volgende munten werden geslagen te Berlijn (A) of Hamburg (J): $\frac{1}{2}$, 1, 5 heller in koper, 5 en 10 heller in kopernikkel en $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$ en 1 rupie in zilver.

1 pesa koper 1890, Deutsch-Ostafrikanische Gesellschaft

1 heller koper 1905A, Deutsch Ostafrika

10 heller kopernikkel 1909J, Deutsch Ostafrika

2 rupien zilver 1893, keizer Wilhelm II, Deutsch-Ostafrikanische Gesellschaft

1 rupie zilver 1913J, keizer Wilhelm II, Deutsch Ostafrika

De Oost-Afrikaanse campagne

De Eerste Wereldoorlog werd gedeeltelijk ook in Afrika uitgevochten. Tijdens de Conferentie van Berlijn in 1885 was er evenwel afgesproken in de zogenaamde 'Congo Act' dat kolonies neutraal zouden blijven in geval van een oorlog in Europa. Deze afspraak werd echter als eerste geschonden door de Britten die reeds in 1914 vijandelijkheden startten vanuit Uganda op het Victoriameer en ook de hoofdstad Dar-es-Salaam bombardeerden vanop oorlogsschepen op zee. Die vijandelijkheden bereikten een hoogtepunt toen de Duitse kruiser Königsberg het Britse oorlogsschip HMS Pegasus tot zinken bracht in de haven van Zanzibar en vervolgens zelf tot zinken werd gebracht door de Britten in 1915.

Gezien het beperkt aantal Duitsers in Duits Oost-Afrika begon de Duitse generaal Paul von

Lettow-Vorbeck (1870-1964) dan maar een guerrillaoorlog tegen de Britten onder leiding van de Zuid-Afrikaan Jan Smuts, teneinde zoveel mogelijk Britse troepen weg te houden van het front in Europa.

Belgisch-Congo vocht mee met twee brigades van de Force Publique onder leiding van de Belgische luitenant-generaal Charles Tombeur (1867-1945). Een langdurige patstelling tussen de Force Publique en het Duitse koloniale leger werd doorbroken door een gezamenlijk Brits-Belgisch offensief in 1916. De Force Publique behaalde een belangrijke overwinning door de verovering van Tabora op 19 september 1916. Dat was een unieke gebeurtenis in de Belgische militaire geschiedenis. Von Lettow-Vorbeck gaf zich pas over op 25 november 1918, twee weken na de wapenstilstand in Europa, want hij was niet eerder op de hoogte. Toen pas werd het duidelijk tegen welk een kleine Duitse troepenmacht de Britten met meer dan 100.000 man hadden gestreden. De troep telde op dat moment slechts 155 Duitsers en een paar duizend zwarten.

Na zijn terugkeer in Duitsland in maart 1919 werd Von Lettow-Vorbeck als een held onthaald, met een parade in Berlijn. Hij werd gezien als de enige Duitse generaal die nooit was verslagen. Opmerkelijk was dat hij na de oorlog nog ontvangen werd te Londen als een eregast op een reünie van oud-strijders, die allen in Duits Oost-Afrika tot zijn tegenstanders hadden behoord. Hij sloot zelfs nog vriendschap met generaal Jan Smuts (1870-1950). Deze werd later premier van Zuid-Afrika. Charles Tombeur werd in België voor zijn prestaties in de adelstand verheven en mocht zich dan Charles Tombeur de Tabora noemen.

Van 1928 tot 1930 was Von Lettow-Vorbeck lid van de Reichstag voor de rechts-conservatieve Deutschnationale Volkspartei en werd een tegenstander van Hitler, maar dat werd hem niet in dank afgenomen.

De noodmunten 1916

Door de oorlogssituatie was Duits Oost-Afrika volledig afgesloten van het moederland. Export kon niet meer en bevoorrading vanuit Duitsland evenmin. Daardoor werd het geld er schaars, zowel bankbiljetten als munten. Gouverneur Heinrich Schnee (1871-1949) liet dan maar ter plaatse noodbiljetten drukken en noodmunten slaan van 20 en 5 heller (respectievelijk 1.634.700 en 302.000 ex.). Hiervoor gebruikte men messing hulzen van obussen evenals ter plaatse gewonnen koper. Er werden meerdere stempels gebruikt wat voor de 5 heller twee verschillende types opleverde in messing en voor de 20 heller zes types, ieder dan nog in koper of messing.

20 heller messing 1916T

20 heller koper 1916T

Schnee vroeg ook aan mijnningenieur Friedrich Schumacher (1884-1975), die werkte in Tabora, om gouden munten van 15 rupien te slaan, want goud hadden ze genoeg. Er was immers een goudmijn in het naburige Sekenke, en dat goud geraakte toch niet meer in Duitsland. Zilver hadden ze niet. Al deze munten werden in primitieve omstandigheden geslagen, wat aan de munten duidelijk te zien is: deze van 5 en 10 heller zijn meestal van slechte kwaliteit. De 15 rupien zijn beter. Slijtagesporen zijn er weinig daar deze munten maar zeer kort gecirculeerd hebben.

15 rupien goud 1916T

5 heller messing 1916T

